

Kőrösi Gábor

Az átalakulás ökonometriája, avagy az ökonometria átalakulása

Ha egy mondatban kellene válaszolni arra, mi is történt a magyar ökonometriai kutatással a rendszerváltás következtében, akkor a válasz: lényegében megszűnt, most kezd valamennyire újraszerveződni. Adódik triviális magyarázat is: a strukturális stabilitás hiánya és a statisztikai információs rendszer szétesése lehetetlenné tette az (alkalmazott) ökonometriai kutatást, a hagyományos megrendelők (például az Országos Tervhivatal) megszűnése pedig a piacát szüntette meg. A helyzet azonban ennél egy kicsit bonyolultabb.

Két szocialista országban folyt viszonylag komoly ökonometriai kutatás: Lengyelországban és Magyarországon. Nyilván nem véletlen, hogy pont ezekben; összefügg a gazdasági reformkísérletekkel, a többenél nyitottabb társadalommal és tudományos közélettel. Fontos különbségek voltak és vannak azonban a két ország ökonometriai kutatásában. Úgy gondolom, ezek a különbségek segíthetnek megérteni, mi is történt, történik Magyarországon. Nem szándékozom ugyanolyan mélységben elemezni a lengyel helyzetet, mint a magyart – azt lényegesen kevésbé ismerem –, de utalok olyan különbségekre, amelyek segítenek megérteni a magyar helyzet sajátosságait. Az egyik fontos különbség: Annak ellenére, hogy Lengyelországban is fennálltak a fenti okok, az ökonometriai kutatás mégsem került olyan súlyos válságba, mint Magyarországon.

Az ökonometriai kutatással történtek nem lennének érthetőek az előzmények ismerete nélkül. Magyarországon az ökonometriai kutatás mindig is viszonylag szűk bázisra épült, és súlyos visszaesésekkel terhes ciklikus pályán fejlődött. Ennek több oka is volt.

A viszonylag szűk bázis első fontos oka az ökonometria oktatásában található. Ökonometriát hagyományosan két egyetem oktat: a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem (az egykori MKKE) és a Pécsi Tudományegyetem. Különböző okokból, de mindkét egyetem csak nagyon kevés olyan szakembert képzett, aki többé-kevésbé jól ismeri és használni is képes az ökonometriai módszereket.

A budapesti egyetemen lényegében minden makrogazdász hallgató tanult ökonometriát, ami önmagában egyáltalán nem elhanyagolható kör: a kutató vagy gazdaságpolitikát alakító közgazdászok többségét jelenti. Sajnos azonban egy elhibázott koncepció alapján¹ egy, a hetvenes évek végére lényegében elavult tananyagot tanítottak a nyolcvanas évek végéig. Az egyetemi oktatás a hallgatók túlnyomó része számára riasztóan bonyolult, érthetetlen misztikumává tette az ökonometriát, amitől többnyire később is igyekeztek távortartani magukat. Rendszeresen volt néhány diák, akit lekötött a teljesen módszertani megközelítésű oktatás, de ők voltak a kivételek. Az empirikus ökonometriával foglalkozók jelentős része annak ellenére autodidaktának volt tekinthető, hogy tanult ökonometriát az egyetemen.

¹ Az ökonometriát tiszta módszertanként, a lehető legáltalánosabb statisztikai modellből kiindulva, a gyakorlati alkalmazásoktól teljesen elszakítva oktatták. Az ökonometriaelmélet az absztrakció olyan magas szintjén mozgott, hogy nem épülhetett fel a híd az alkalmazások és az elmélet között. Csak a tisztán módszertani érdeklődésű diákok profitáltak belőle, az oktatás érdemben nem kapcsolódott az empirikus közgazdaságtanhoz.

A kilencvenes évek hoztak változást: az egyetemi reformok következtében a korábbinál sokkal szűkebb kör tanul megváltozott, modernebb és az alkalmazáshoz közelebb ökonometriát. A problémák ma inkább abból adódnak, hogy az egyetemen az ökonometriával valamilyen szinten foglalkozók négy-öt tanszékén szétszórva, jórészt egymástól elszigetelve dolgoznak, oktatnak, és mindössze egyikük oktat ökonometriát „főállásban”. A budapesti egyetemen nem tudott (és most sem tud) kialakulni egy ökonometriai műhely. Az egyetemi oktatás jelenleg sem képi sem az ökonometriát legalább olvasni, értelmezni tudó közgazdászok szélesebb, sem az azt eszközként is megbízhatóan használók szűkebb, de nem elhanyagolható körét.

Pécsett a helyzet merőben más volt. Az eleve sokkal kisebb hallgatói kört szükségszerűen sokkal inkább a vállalatgazdaságtan felé irányították. Az ökonometria csak egy nagyon szűk kört érintett. A tananyaggal voltak ugyan szakmai problémák, de korszerűbb, és főleg sokkal alkalmazásorientáltabb volt, mint a budapesti egyetemen. Ennek következtében rendszeresen voltak hallgatóik, akik az ökonometria használóivá váltak. Bizonyos értelemben sokkal inkább volt (és van) élő ökonometriai műhely Pécsen, mint a budapesti egyetemen, de az alacsony létszám, a sajátos magyar viszonyok (Budapest-központúság) és bizonyos szakmai problémák miatt hatása mindvégig marginális maradt.

Magyarországon az ökonometriai kutatás zöme nem az egyetemeken zajlott. Érdemes ezt a helyzetet egybevetni a lengyelországgal. Varsóban ugyan lényegében a budapestihez hasonló volt az ökonometria oktatásának és egyetemi kutatásának a jelentősége. De a kiemelkedően legfontosabb, nemzetközileg is (el)ismert lengyel kutatási központ a łodzi egyetem ökonometriai tanszéke, és több más egyetemen is folyt ökonometriai kutatás (megemlítendő még Gdansk). Lengyelországban kevés kivétellel az egyetemek az ökonometriai kutatás bázisai.

Annak, hogy Magyarországon nem az egyetemek váltak az ökonometriai kutatás központjaivá, a szakember-utánpótláson messze túlmutató következményei vannak. Az első, hogy az egyetem stabil intézményi háttérrel adhatott volna. Magyarországon az ökonometriai kutatás jelentős részben azért nyújtott hullámzó teljesítményt, mert a kutatók nem érezték magukat egzisztenciális biztonságban. Amikor a KSH elnöke úgy gondolta, hogy egy statisztikai hivatalnak a modern gazdaságelemzési módszerekkel foglalkozó részlegre is szüksége van, létrejött a hatvanas években egy prosperáló ökonometriai műhely. Amikor a következő elnök ezt feleslegesnek nyilvánította, megszűnt a KSH Ökonometriai Laboratóriuma. Hasonló ciklusokhoz vezettek a Tervhivatal vagy a Tervgazdasági Intézet élén bekövetkezett személyi változások is. Az (alkalmazott) ökonometria pedig társas műfaj, és különösen az volt a számítástechnika nyolcvanas évek végén bekövetkezett robbanásszerű fejlődése előtt. Hiába maradhatott pár ember az ökonometriai laboratórium felszámolása után is a KSH-ban, elszigetelve képtelenek voltak érdemi teljesítményre. És amikor egy-egy műhelyt szétverték, a csalódott kutatók egy része az ökonometriának is hátat fordított. Ez is jelentősen szűkítette az ökonometriai kutatás szakemberbázisát.

Az egyetemi oktatástól való elszigeteltség másik fontos következménye, hogy az ökonometriai kutatás jórészt alkalmazott volt. Az egyetemi oktatók nehezen kerülhetik el a módszertannal való folyamatos foglalkozást, de az empirikus modellezőket a zárt magyar piacon semmi sem ösztönözte erre. Az ökonometriai elméletnek (módszertannak) viszonylag kisebb jelentősége volt, és az alkalmazott kutatás gyakran módszertanilag igénytelen volt. A hatvanas évek KSH ökonometriai laborja volt az utolsó olyan műhely, ahol – jórészt ugyan tanuló-feldolgozó jelleggel – rendszeres és széles körű, komoly módszertani kutatás folyt. Utána is voltak ugyan kutatók, akik „magánszorgalomból” módszertannal is foglalkoztak, de ezek csak két esetben hoztak nemzetközi mércével is viszonylag jelentősnek mondható eredményt. Az egyik Ziermann Margit és Bánkóvi György dinamikusfaktor-modellje, ami ugyan statisztikailag nem volt teljesen tisztázva,

de egy korai érdekes megoldási kísérletnek tekinthető a kointegráció problémájára. A másik jelentős módszertani eredményeket elért magyar kutató Melbourne-ben folytatja munkáját a panelmodellezésről immár hatodik éve.

A nemzetközi gyakorlatban kétféle alkalmazott ökonometriai modellezést különböztethetünk meg. Az ökonometria lehet egyrészt a gazdaságelmélet empirikus eszköze, ahol egy-egy konkrét gazdasági hipotézis verifikációjára használják. Másrészt lehet az ökonometriai modellezés célja gazdaságpolitikai elemzés, előrejelzés: a megfogalmazott gazdaságpolitika következményeinek – egy egységes elvek alapján felépített makromodellel történő – előrejelzése.

Magyarországon a hetvenes évek eleje óta ez a második fajta empirikus modellezés uralta az ökonometriai kutatást. A gazdaságelméleti kérdésekhez kapcsolódó kutatás mindig sokkal elszórta, ritkább volt. Ennek részben a magyar közgazdaságtan sajátos fejlődése az oka: az elméleti kutatók túlnyomó többsége irtózott a verifikálást lehetővé tevő formalizálástól, és ennek következtében az empirikus kutatást azonosították a szociológiai módszerek alkalmazásával. Ez a tradíció mindmáig jelentős korlátja az ilyen jellegű vizsgálatoknak, noha van némi elmozdulás – elsősorban a fiatalok körében – a standard közgazdasági gondolkodás és az ehhez tartozó eszközök irányában. A másik fontos ok, hogy a nemzetközi irodalomban szereplő, gazdaságelméletileg megalapozott ökonometriai modellek többsége a hazai viszonyokra aligha volt közvetlenül alkalmazható. Így azoknak, akik ilyen jellegű munkát akartak végezni, alig volt mire építeniük. Születtek azért ilyen tanulmányok is, de kevés és nagyon vegyes minőségben. A kutatók elszigetelten dolgoztak, a hazai piacon nem alakult ki a gazdaságelméletileg és módszertanilag egyaránt igényes cikkek, tanulmányok iránti igény, kereslet, ezért az ilyen jellegű magyar cikkek ritkán tudtak bejutni a nemzetközi publikációk piacára, többnyire legfeljebb az Acta Oeconomica-ig jutottak el.

Ez megint szembeállítható a lengyel helyzettel: ott rendszeresen születtek és születnek nemzetközi piacon is értékesíthető empirikus ökonometriai munkák. Többnyire olyan egyetemi oktatók írják ezeket, akik a módszertani újdonságokat is nyomon követik és a gazdaságelmélet fejlődését is, esetleg mindkettőt, mert tanítják. Nemzetközi konferenciákon és ennek következtében nemzetközi szakmai szervezetekben is sokkal erősebb volt és maradt a lengyelek szereplése. Magyarok manapság már csak egészen kivételes esetben vesznek részt az Ökonometriai Társaság konferenciáin; alig születik oda benyújtható munka.²

Gyakorlatilag megszűnt a magyar ökonometriai kutatás (korábban is elég halvány) szereplése a nemzetközi szakmai közéletben.

Az alkalmazott ökonometriai kutatás zöme gazdaságpolitikai modellezés volt. Magyarországon a nagy szimultán makromodellek kidolgozását nagyjából akkor kezdték el, amikor ezek Nyugaton válságba kerültek. Ezek a modellek a gazdaság működésének egészét vagy legalábbis túlnyomó részét kísérelték meg leírni. A hatvanas években és a hetvenes évek első felében rendkívül népszerűek voltak, és esetenként a gazdaságpolitikai döntéshozásban is jelentős szerepet játszottak. Az 1973–1974-es olajsokkot követően azonban rendszeresen hibásnak, kimondottan félrevezetőnek bizonyultak. Természetesen sokan próbálták tisztázni a nagy fejreállítás okait, és ezt részben a modellek tartalmi (gazdaságtani), részben módszertani hiányosságaira vezették vissza. A modellekben szereplő egyenletek egy része ugyan valamilyen gazdaságelmélethez kapcsolódott, azonban távolról sem minden egyenlet volt egyformán gondosan meghatározva. A teljesség igénye miatt nagyon sok esetlegességet tartalmaztak a modellek (Sims [1980]). A modellezők legin-

² Ez egyben a matematikai közgazdaságtani kutatások gyengeségét is jelzi, hiszen ezek a konferenciák a két terület közös szakmai fórumai.

kább csak arra vigyáztak, hogy az egyenletek jól illeszkedjenek, vagyis magas legyen az R^2 , de a magas korrelációnak a modell gazdasági tartalmától független okai is lehettek, ez még semmi biztosítékot sem jelentett arra, hogy a modell valóban elfogadható leírását adja a gazdaság működésének (*Granger–Newbold* [1974] vagy *Hendry* [1980]). A helyes modellezési stratégia és a modellépítés során használandó statisztikai eszközök kérdésében élénk vita bontakozott ki, ami az ökonometriai modellezési gyakorlat, felhasznált módszertan gyökeres változásához vezetett (például *Leamer* [1983], *McAleer–Pagan–Volker* [1985], *Cooley–LeRoy* [1986], *Pagan* [1987]). Emellett a makroökonometriai modellezést alátámasztó elvi feltevéseket is heves és sok modellező által is jelentős részben elfogadott bírálatok érték (*Lucas* [1976]). Mindezek hatására Nyugaton a nyolcvanas évek elejére megfogyatkoztak a szimultán makroökonometriai modellek, és ezek eredményeit erős szkepszis fogadta. Sok gazdaságpolitikai intézmény (pénzügyminisztérium, központi bank) rutinszerűen végez vagy végeztet ilyen munkát, de ezek használata többnyire annak ellenére is sokkal korlátozottabb a húsz évvel ezelőttinél, hogy maguk a modellek természetesen sokkal jobbak.

Magyarországon ezzel szemben a hetvenes évek második felében és a nyolcvanas években az ökonometriai modellezés zöme ilyen makromodellek építése volt. Ekkorra jöttek létre ennek személyi és technikai (adatbázisok, számítástechnika) feltételei és az igény a főhatóságok (terv hivatal, gazdasági minisztériumok, árhivatal stb.) részéről. Ezekről a modellekről azonban mindaz a rossz elmondható, amit a hasonló nyugati modellek bírálataként elmondtak. Semmivel sem voltak kevésbé megalapozottak ugyan, mint a szocialista tervezés egyéb módszerei, a főhatóságnak legtöbbször csak alibiül szolgáltak: ők a tudomány modern eszközeinek eredményeit is felhasználják.

Ezzel nem az a baj, hogy készültek ilyen modellek Magyarországon. Ez egy lényegében szükséges lépcsőfoka volt az ökonometriai modellezés fejlődésének. A baj sokkal inkább az volt, hogy a hazai ökonometria alig tudott túllépni ezen. Mondhatnánk, hogy ez a gazdaságpolitikai makromodellezés eltartott olyan műhelyeket, ahol aztán ennél komolyabb szakmai munka is folyhatott – és ez részben igaz is. Sajnos azonban a makromodellezés alacsony gazdaságelméleti és módszertani színvonala gyakran kihatott az igényesebbnek szánt munkákra is. Voltak ugyan kivételek, de általában az empirikus ökonometriában sem nagyon sikerült elérni a minőségi nyugati színvonalat a hazai tömegtermelésre alapozva. A hagyományos makromodellek iránti főhatósági kereslet lényegében a rendszerváltással megszűnt. Az ezt kiszolgáló legnagyobb alkalmazott ökonometriai műhely már ezt megelőzően szétesett. Ehhez kétségkívül hozzájárult az egzisztenciális bizonytalanság és bizonyos személyi ellentétek is, de a szakmai okok is jelentős szerepet játszottak benne. Az 1989–1990-es politikai fordulat következtében a többi ökonometriai kutatóközösség is megrendelés nélkül maradt, és jórészt szétszóródott, tagjai közül sokan pályát változtattak, néhányan külföldre távoztak. Tulajdonképpen egyedül a pécsi egyetemen kialakult csoport maradt fenn. Idővel az MNB új modellezési osztálya is színvonalas ökonometriai műhellyé válhat, ha nem esik áldozatul valamilyen átszervezésnek, ez az osztály azonban még alig több, mint egy éve jött csak létre.

Az ökonometriai modellezés magyarországi fejlődésének azonban nemcsak az az akadálya, hogy az ezzel foglalkozók jelentős része abbahagyta ezt a munkát. Az ökonometriai modellezés feltételei is megváltoztak.

A magyar statisztikai rendszer ökonometrikus szemmel a nyolcvanas években is siralmasan szegényes volt, de 1989 után évekig alig volt használható statisztikai adat. Az ökonometriai modellezésnek viszonylag nagy az adatigénye, a statisztikai információs rendszer pedig a folyamatos átalakulás állapotában képtelen volt konzisztens adatokat szolgáltatni. Ennek voltak ugyan elkerülhetetlen elemei is, és még a statisztikai rendszer bizonyos modernizálódása sem tagadható, az ökonometriai modellek szempontjából azon-

ban az adatbázis egységessége is döntő, a KSH pedig mindeddig szinte semmit sem tett a statisztikai rendszer változásainak a korábbi adatokon való átvezetéséért.

A rendszerváltás azonban távolról sem csak ilyen közvetlen információhiánnyal járt. Az ökonometriai modell mindig valami állandóságot tár fel, ír le. Csak akkor van esély a gazdasági folyamatok sikeres ökonometriai elemzésére, ha a gazdaság szereplőinek vizsgált viselkedése bizonyos állandó jellemzőkkel leírható. 1989–1990-ben nyilvánvaló volt, hogy vannak alapvető változások, de még senki sem tudta, miben is változik a gazdasági szereplők viselkedése. Lehetett volna ezt ugyan ökonometriai eszközökkel is vizsgálni, például ha lett volna az egyes részpiacokon a nyolcvanas évek gazdasági folyamatainak valamilyen kielégítő ökonometriai leírása, és lett volna megfelelő minőségű és gyorsaságú statisztikai adatszolgáltatás. Egyik feltétel sem teljesült. Így el kellett telnie néhány évnek, amíg valamennyire láthatóvá vált, mit is érdemes modellezni.

Világos, hogy a makrogazdasági idősorokon alapuló modellek szerepe csak nagyon korlátozott lehet ma Magyarországon. Egyrészt, mert alig vannak használható idősorok, másrészt – és ez a fontosabb – alig van olyan makroelmélet, amin ez alapulhatna. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy nincs olyan részpiac, ahol ne lehetne megkísérelni a nemzetgazdasági idősorok ökonometriai elemzését, de ettől csak nagyon korlátozott eredmény várható.

A magyar ökonometriai modellezés az átalakulás előtt túlnyomó részben idősorokon alapult. Ráadásul ebben az időszakban az ökonometriaelmélet újdonságai elsősorban az idősoelemzést érintették: a gazdasági idősorok trendjének kezelésében bekövetkezett módszertani áttérés valóságos publikációs robbanáshoz vezetett, amiből a magyar kutatók többsége a fentebb vázolt okok következtében annak ellenére kimaradt, hogy sokan szívesen alkalmazták volna ezeket az új módszereket. Magyar adatokon ez nem kecsegtetett sok sikerrel. Az idősoros vizsgálatokhoz felhalmozott készségek, eszközök erősen leértékelődtek a rendszerváltás és az ezzel többé-kevésbé párhuzamosan zajló módszertani forradalom következtében.

Elvileg többet tudhatunk arról, mi történik mikroszinten. Egyrészt a gazdaságelmélet nagyon gyakran a gazdaság egyes szereplőinek viselkedését próbálja meg leírni, és gyakran a makrogazdasági folyamatokat is ebből próbáljuk meg származtatni; másrészt ez az a szint, amire viszonylag gazdag adatforrások állnak vagy legalábbis állhatnának rendelkezésre. Sajnos időnként a statisztikai törvény lehetetlenné teszi, hogy a kutatók hozzáférjenek a meglévő adatokhoz. Más esetekben az adatgazdák kényelmi okokból korlátozzák az adatokhoz való hozzáférést, vagy kutatási pénzekből megfizethetetlen árat kérnek értük. Mindezeknek az információs problémáknak az ellenére a mikrogazdasági folyamatok ökonometriai elemzése az egyik olyan terület, ahol többen elkezdtek dolgozni. Különösen a munkaerőpiac elemzésében látszik egy olyan kutatási vonulat születése, amelyben rendszeresen használnak ökonometriai eszközöket.

A másik terület, ahol érdemi munka kezdődött, a pénzügyi szféra folyamatainak modellezése. Ennek egyik oka, hogy itt ökonometriai modellezésre alkalmasabb idősorokkal lehet dolgozni, a másik pedig a terület iránt megnőtt hazai és nemzetközi érdeklődés.

Azt gondolom, Magyarországon a közeljövőben valamelyest nőni fog az ökonometriai modellezés jelentősége. Érzésem szerint már most is nagyobb, mint néhány éve volt. Ennek azonban nem lesz sok köze a korábban rendszeresen gyártott makromodellekhez. Sokkal inkább a gazdaságelmülethez kapcsolódó modellezés erősödhet meg. Ilyen munka a nyolcvanas években is kevés született, most sincs kevesebb, mint akkor. Ahogy a magyar gazdaságtan az eddiginél jobban integrálódik a nemzetközi hagyományokhoz, nő az igény az elméletek ökonometriai verifikálására, az összefüggések ökonometriai feltárására. Több területen (pénzügyek, munkaerőpiac, vállalatok viselkedése) folyik ilyen jellegű kutatás, születnek empirikus ökonometriai tanulmányok. A nyolcvanas évekkel

szemben fontos különbség, hogy akkor alkalmazott ökonometriai kutatással többnyire „ökonometrikusok” foglalkoztak, míg ma már nagyobb számban vannak olyan közgazdászok (például a munkaerőpiacot elemzők közt), akik, miközben az ökonometriai módszertan nem érdekli őket, az ökonometriai módszereket is szívesen és hozzáértéssel használják elemzéseikben. Ennek egyik oka, hogy mára az ökonometria standard eszköztára „gombnyomásra” elérhetővé, felhasználhatóvá vált. A másik oka a nyugati kutatókkal kialakult viszonylag intenzív szakmai kapcsolatokban tapasztalt minta.

A megindult kutatás gyakori gyengéje a korábbi időszakból továbbélő módszertani igénytelenség. A szakmai folyóiratokban – például a *Közgazdasági Szemlében* is – megjelent alkalmazott ökonometriai elemzések szakmai színvonala a hozzáértő lektorálás teljes hiányát vagy irrelevanciáját valószerűsíti. De példa erre a matematikai közgazdaságtanra és ökonometriára specializált Szigmában tavaly közölt egyetlen empirikus ökonometriai cikk is (*Darvas-Zöld* [1994]), amely nem felel meg az ilyen cikkekkal szemben támasztott (formai) követelményeknek.³ Így értéktelenné, mert értékelhetetlenné vált egy érdekes kérdést vizsgáló empirikus tanulmány, amely elméletileg is, gazdaságpolitikai következményeit tekintve is fontos problémát vizsgált. Csak akkor születhetnek hasznos, értékes munkák, ha azok elméletileg és módszertanilag egyaránt megalapozottak. Az empirikus munka szabályait meg kell(ene) tanítani az egyetemen az ökonometriát tanuló diákoknak. És teljesítését a folyóiratok szerkesztőinek meg kell követelniük a kutatóktól. Különben a magyar empirikus ökonometriai kutatás ugyanolyan kevéssé lesz piacképes, mint volt korábban.

A piacképesség hiánya számos esetben közvetlenül is megfigyelhető. Az átalakulás iránt megnőtt nemzetközi érdeklődés következtében a korábbinál több nyugati kutató foglalkozik magyar gazdasági folyamatok elemzésével. Sokan közülük természetesen ökonometriai módszereket (is) használnak tanulmányaikban. Így a nemzetközi folyóiratokban a korábbinál sokkal több empirikus ökonometriai munka jelenik meg a magyar gazdaságról, de ezek szerzői csak ritkán magyarok. (És ha azok, akkor gyakran külföldön tanuló, dolgozó magyar közgazdászok, akik környezetük normáihoz alkalmazkodnak.) Ami gyakran azt is jelenti, hogy a magyar gazdaság érdemi ismerete nélkül húznak rá standard ökonometriai modelleket a magyar adatokra.⁴ Ezen vizsgálatok viszonylag jelentős része módszertanilag ugyan korrekt, esetleg kimondottan igényes munka, de tartalmilag kétes értékű. A kutatásfinanszírozás jelenlegi helyzete magában rejti azt a lehetőséget is, hogy e tanulmányok országismerete a nyugati kutatók keze alá dolgozó magyarok révén fog javulni.

Azt gondolom, Magyarországon az ökonometria a néhány pozitív változás ellenére jó eséllyel összességében továbbra is marginális jelentőségű és alacsony minőségű marad. Ebben négy, egymással összefüggő ok játszik döntő szerepet.

A magyar ökonometriai kutatás jövője jelentős mértékben az egyetemi oktatáson múlik: az onnan kikerülő fiatalok mennyire ismerik az ökonometriai módszerek használatát, mennyire idegenkednek azoktól, tudják-e alkalmazni az eredményeket. Sajnos a jelenlegi helyzet nem túl sok jóval biztat: nagyon kevesen tanulnak ökonometriát a budapesti

³ Azt gondolom, ha a Szigma a publikációkkal szembeni követelményeket egyébként nagyon jól ismerő ökonometrikus szerkesztője azt mondta volna az akkor még egyetemista szerzőknek, hogy a publikálás feltétele TDK-dolgozatuk bizonyos, technikailag könnyen teljesíthető szempontok alapján történő kiegészítése, átdolgozása, akkor ezt (esetleg némi külső segítséggel) feltehetőleg megtették volna. A cikk egyébként a makrogazdasági idősorokon alapuló ökonometriai modellezést szinte lehetetlenné tevő alapvető információhiányt is jól példázza.

⁴ Sajátos, hogy nyugat-európai kutatók Brüsszelen keresztül ingyen hozzájutnak olyan adatbázisokhoz, amelyeket a KSH magyar kutatóknak csak jelentős összegért lenne hajlandó átadni, és így esetenként az adatokért kért árat a hazai kutatási költségvetésből megfizetni képtelen kutató versenyhátrányba kerül.

egyetemen, és az alkalmazott kutatásban jártasságot a jelenlegi oktatási feltételek mellett a diákok legfeljebb a normál egyetemi oktatáson kívül szereznek.⁵

Az egyetemi oktatástól távolról sem független az ökonometriai kutatás jövőjét meghatározó második tényező sem: mennyire alakul át a magyar gazdaságtudományi kutatás szemlélete, hogyan alakul viszonya az empirikus kutatáshoz. Ebben van ugyan némi változás, de a meghatározó mindmáig a kutatók többségének ökonometriát kerülő magatartása.

A harmadik tényező az ökonometriai műhelyek lényegi hiánya. Tartósan színvonalas ökonometriai kutatásra csak akkor lehet esély, ha kialakulnak olyan szakmai csoportok, ahol a kutatók egymást segítve, ösztönözve dolgoznak, és ahol létrejöhetnek az ökonometriai kutatás technikai feltételei. Ez ma jórészt hiányzik. Mint említettem, a Janus Pannonius Egyetemen és az MNB-ben vannak kisebb műhelyek, de ezek hatása nagyon korlátozott.

A negyedik tényező, hogy a kutatóhelyeken (nem csak az ökonometria terén) nagyon gyenge a nyomás a nemzetközi publikációkra, a hazai kutatás jórészt autark, a hazai szakmai folyóiratok érdemben nem szűrik a publikációkat, és így nem ösztönzik a szerzőket a színvonalas munkára. Ez konzerválja az empirikus ökonometriai kutatás alacsony versenyképességét a nemzetközi piacon, és e tudományágat ismétlődően hiteltelenné teszi a hazai közgazdasági kutatók szemében.

Hivatkozások

- COOLEY, T. F.–LEROY, S. F. [1986]: What Will Take the Con out of Econometrics? A Reply. *American Economic Review*, Vol. 76, No. 3, 504-507. o.
- DARVAS ZSOLT–ZÖLD ESZTER [1994]: Ökonometriai eljárások a kiszorítási hatás elemzésére II. *Magyarország 1989–92. Szigma*, 3. sz., 115-134. o.
- GRANGER, C. W. J.–NEWBOLD, P. [1974]: Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics*, Vol. 2, 111–120. o.
- HENDRY, D. F. [1980]: Econometrics – Alchemy or Science? *Economica*, Vol. 47, 387-406. o.
- LEAMER, E. E. [1983]: Let's Take the Con out of Econometrics; *American Economic Review*, Vol. 73, No. 1, 31-43. o.
- LUCAS, R. E. JR. [1976]: *Econometric Policy Evaluation: A Critique*. Megjelent: *The Phillips Curve and Labor Markets*, Vol. 1, Carnegie–Rochester Conference Series (szerk.: *Brunner, K.–Meltzer, A. H.*), North Holland, 19–46. o.
- MCALKEER, M.–PAGAN, A. R.–VOLKER, P. A. [1985]: What Will Take the Con out of Econometrics? *AER*, Vol. 75, No. 3, 293–307. o.
- PAGAN, A. R. [1987]: Three Econometric Methodologies: A Critical Appraisal. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 1, No. 1, 3-24. o.
- SIMS, C. A. [1980]: *Macroeconomics and Reality*; *Econometrica*, Vol. 48, No. 1, 1–48. o.

⁵ Nincs érdemi információ arról, hogy Pécsen most milyen az ökonometriaoktatás helyzete.